CZU: [612 + 591.1]:378(478)(092) **https://doi.org/10.59295/sum1(181)2025_05**

PROCESUL SINUOS DE ÎNFIINȚARE ȘI ORGANIZARE AL CATEDREI DE FIZIOLOGIE A OMULUI ȘI ANIMALELOR LA FACULTATEA DE BIOLOGIE ȘI PEDOLOGIE DE LA UNIVERSITATEA DE STAT (1946-1960)

Daniela HADÎRCA,
Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul studiu realizează o analiză a procesului de creare și organizare a centrelor de cercetare și formare a specialiștilor în cadrul Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor de la Facultatea de Biologie și Pedologie a Universității de Stat din Chișinău în perioada 1946-1960. Știința fiziologică în spațiul RSS Moldovenești a cunoscut un parcurs dificil din cauza conjuncturii istorice și ideologice, iar controlul ideologic a fost foarte pregnant atât în procesul de organizare, cât și cel de predare, ceea ce a influențat nemijlocit calitatea studiilor și a dezvoltării ca știință a fiziologiei. Studiul prezintă și succinte date biografice ale primelor cadre didactice, a procesului de dotare materială a catedrei și primele succese ale educației universitare în domeniul fiziologiei omului și animalelor.

Cuvinte-cheie**:** *catedr*ă, *fiziologie umană și animală, proces de organizare, ideologie, regim comunist.*

THE WINDING PROCESS OF ESTABLISHING AND ORGANIZING THE DEPARTMENT OF HUMAN AND ANIMAL PHYSIOLOGY AT THE FACULTY OF BIOLOGY AND PEDOLOGY AT THE STATE UNIVERSITY (1946-1960)

The present study analyzes the process of creating and organizing research centers and training specialists within the Department of Human and Animal Physiology at the Faculty of Biology and Pedology of the Chisinau State University during the period 1946-1960. Physiological science in the Moldavian SSR experienced a difficult course due to the historical and ideological context, and ideological control was very significant in both the organizational and teaching processes, which directly influenced the quality of studies and the development of physiology as a science. The study also presents brief biographical data of the first teaching staff, the process of equipping the department and the first successes of university education in the field of human and animal physiology.

Keywords: *department, human and animal physiology, organizational process, ideology, communist regime.*

Fiziologia umană este știința care studiază funcțiile organelor, sistemelor și relațiile dintre ele. Această știință analizează minuțios dezvoltarea normală și funcționarea organismului uman, soliditatea sa în raport cu mediul extern, comportament adaptiv în procesele emoționale și de gândire [2, p. 149-153]. Știința fiziologică în spațiul basarabean a cunoscut un parcurs dificil din mai multe cauze: *istorice* – teritoriul aflându-se sub diverse administrații (țaristă, română, sovietică) ceea ce s-a reflectat nemijlocit asupra dezvoltării tuturor științelor, *educaționale* – lipsa specialiștilor în domeniu și a unor instituții de cercetare (școli, universități, laboratoare), *ideologice* – implicarea politicului, în special în perioada sovietică, și din cauza convingerilor științifice (uneori eronate) ale unor fiziologi (cu precădere sovietici) se creau impedimente serioase în analiza și consultarea studiilor occidentale. Fiziologia, ca toate domeniile științei în Basarabia, a avut un caracter dezechilibrat în perioada secolului XIX – începutul secolului XX [6, p. 5-16], când era un amalgam de elemente, cercetarea era făcută de diletanți sau profesori din învățământul secundar laic și duhovnicesc [6, p. 7]. Majoritatea absolvenților își continuau studiile în centrele de învățământ din Imperiul Rus și un număr foarte mic puteau să acceadă la universitățile din Occident. Un debut firav de discuții pe subiecte ale fiziologiei în gubernie a fost odată cu crearea la 1904 a Societății Naturaliștilor și Amatorilor de Științe Naturale din Basarabia, care aduna medici, fiziologi, botaniști, chimiști, fizicieni, geologi din

contingentul local [6, p. 11]. A urmat perioada interbelică când s-au făcut eforturi pentru a integra știința din Basarabia cu cea din România, respectiv au fost deschise primele instituții de învățământ superior din regiune. Însă în perioada interbelică au prevalat studiile și cercetările în domeniile socio-umane. După reanexarea repetată a Basarabiei (1940 și 1944) de către URSS a fost demarat procesul de organizare a unor instituții științifice și de învățământ specializate în Chișinău: în octombrie 1944 Institutul Agricol „M. V. Frunze” (reînființat din octombrie 1940 pe baza Facultății de Științe Agricole, 1933); 1 decembrie 1944 Institutul Pedagogic de Stat „Ion Creangă” (creat din 16 august 1940); în octombrie 1945 este deschis Institutul de Medicină; din 1 octombrie 1946 este fondată Universitatea de Stat din Chișinău, redenumită Universitatea de Stat „V. I. Lenin”; la 12 iunie 1946 Baza Moldovenească de Cercetare Științifică a AȘ a URSS (viitoarea Academie de Științe a RSSM) [6, p. 13]. Începuturile sectorului instituțional a creat premise pentru organizarea, dezvoltarea pe domenii ale științei. În primele decenii postbelice s-a pus accent în procesul de creare pe determinarea direcțiilor științifice prioritare și pregătirea specialiștilor calificați, desigur totul aflându-se sub un control absolut ideologic din partea statului.

Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor din cadrul Facultății de Biologie de la Universitatea de Stat „V. I. Lenin” din Moldova cu sediul în Chișinău (în continuare Universitatea de Stat), a cunoscut o traiectorie spinoasă în procesul de organizare, dotare și dezvoltare științifică. Încă din primii ani de la fondarea Universității de Stat, catedra respectivă figura în unele rapoarte ale rectorului, iar în unele era lipsă. Explicația rezidă din lipsa cadrelor didactice permanente, dificultăți de ordin ideologic, confruntări între oamenii de știință și pseodo-savanții, aliați ai regimului. Abia către 1950 catedra din prezentul studiu este inclusă în rapoartele și documentele partinice. Pentru a explica unele momente din istoria creării Catedrei de Fiziologie Umană și Animală de la nou-creata Universitate de Stat este necesar de a face o retrospectivă analitică a dezvoltării științei fiziologice în URSS.

Fiziologia în URSS

Perioada anilor 20 – 40 ai secolului XX începe cu o ediție extinsă a prelegerilor clasice ale lui fiziologul rus Iv. Pavlov despre fiziologia digestiei și se încheie cu cel de-al XV-lea Congres Internațional al Fiziologilor desfășurat în 1935, prezidat de însuși Pavlov [10, c. 190-191]. Ivan Pavlov (1849-1936) a fost medic și fiziolog rus, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină (1904). El a fost primul care a demonstrat empiric existența unei conexiuni minte-corp, arătând modul în care variabilele mentale și emoționale pot influența procesele fizice ale corpului. A explorat, de asemenea, rolul personalității și al temperamentului în reacțiile fiziologice.

Aria școlilor științifice în domeniul fiziologiei s-a extins semnificativ în cursul anilor 30, sub oblăduirea academicianului Iv. Pavlov. Aceasta a fost perioada de glorie a școlilor fiziologice sovietice, generând apariția unor noi direcții promițătoare, care au oferit o varietate de școli: școala L. A. Orbeli, I. P. Anohin și L. S. Parin, N. A. Rozhansky [10, c. 190-191].

Perioada dramatică pentru știința fiziologică din URSS începe la sfârșitul anilor 40 – începutul anilor 50 ai sec. XX. Este una dintre cele mai sumbre, tulbure perioadă din istoria școlilor fiziologice în URSS. Cauza exclusivă au fost condițiile politice, ideologice și sociale care, deși, nu au nimic în comun cu știința, au reușit să se infiltreze, astfel radiind istoria și realizările anterioare, paralizând activitățile școlilor fiziologice din întreaga Uniune pentru mulți ani.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, în anul 1947, a avut loc primul Congres al Fiziologilor, Farmacologilor și Biochimiștilor din întreaga Uniune de unde au fost apreciate diversitatea, bogăția și realizările școlilor fiziologice [10, p. 214]. Cu toate acestea în anii următori au avut loc trei mari evenimente care vor afecta semnificativ știința fiziologică din URSS. Primul a fost sesiunea din august 1948 a Academiei Sovietice de Științe Agricole, care a avut consecințe nefaste asupra dezvoltării științelor biologice în URSS [11]. Genetica ca știință, precum și cercetătorii, care se ocupau cu studii în domeniu, au fost discreditați și concediați, inițiator al acestui proces fiind pseudo-savantul T. D. Lîsenko [11].

Lîsenko s-a prezentat cu un referat „Despre situația în știința biologică sovietică” în care susținea un șir de teorii absurde în domeniul biologiei, defăima și diminua importanța geneticii universale și sovietice [8, p. 23-47]. Pentru a întări deciziile luate în cadrul sesiuni din 1948, au fost organizate reuniuni comune ale Academiei de Științe a URSS și Academiei de Științe Medicale a URSS (28 iunie – 4 iulie

1950), apoi între 11 și 15 octombrie 1950 întâlnirea dintre reprezentanți ai prezidiului Academiei de Științe Medicale a URSS și Societatea comunității neuropatologilor și psihiatrilor, cunoscute ulterior ca „Sesiunile Pavlov" [7], de la fiziologul rus Iv. Pavlov. În cadrul acestor sesiuni un grup de cercetători, adepți înflăcărați ai regimului sovietic (A. G. Ivanov-Smolenskii, K.M. Bîkov, I. P. Razenkov ș.a.) au acuzat celălalt grup de savanți „ de abatere de la învățăturile Pavlov" (L. A. Orbeli, L. S. Știern, P. K. Anohin ș.a.) [7]. Acele sesiuni (considerate ulterior ca fiind rușinoase) au proclamat legitimitatea unei singure direcții în fiziologie – a învățăturilor lui Pavlov - discreditând astfel numele acestui mare savant timp de mulți ani.

Consecințele acelor sesiuni au fost dezastruoase pentru circa 20 de ani pentru științele din URSS: biologie, fiziologie, citologie, virologie, genetică și botanică. Aceste științe au fost practic izolate de cercetările internaționale și au fost luate sub un control absolut al ideologiei și politicului sovietic. De asemenea un număr impunător de savanți au fost concediați sau retrogradați (ca exemplu L. Orbeli, P. Anohin), dar au fost și arestați (în cazul profesorului L. Știern).

Renașterea fiziologiei sovietice a început abia către sfârșitul anilor ‹50, când unii cercetători au avut curajul să conteste dezideratele celor trei ședințe cu concepții absurde.

Evoluția fiziologiei ca știință în URSS a influențat direct dezvoltarea acesteia în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.

Fiziologia în RSSM

În aceste condiții sub incidența controlului absolut al ideologiei comuniste a fost cuprinsă și Facultatea de Biologie a Universității de Stat, cu precădere Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor. Conform Hotărârii biroului de partid al organizației Universității, s-a decis întreruperea colaborării cu șeful de catedră V. P. Kolonii [4, p. 311], întrucât acesta nu asigura corect procesul de predare și s-a compromis printre studenți și profesori [4, p. 339]. Aceiași soartă a avut-o și cadrul didactic V. A. Sinelșcikov [4, p. 341], care fusese adus la facultate de către șeful de catedră demis, V. P. Kolonii.

V. A. Sinelșcikov a fost absolvent al Facultății de Biologie a Universității de Stat din Leningrad (1931-1935), specialitatea genetică [1, f. 2, 4], iar între anii 1935-1942 a activat în calitate de asistent și lector la Catedra de Biologie și Parazitologie a Institutului de Medicină Pediatrică din Leningrad [1, f. 8].

Urmare a „sesiunilor Pavlov" la 29 decembrie 1950 a fost organizată o ședință a biroului de partid al organizației primare a Universității de Stat [4, p. 341]. La ședința respectivă a fost analizat raportul șefului Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor. Raportul prevedea restructurarea activității Catedrelor de Fiziologie a Omului și Animalelor și Zoologie în conformitate cu hotărârile sesiunii comune a Academiei de Științe a URSS și Academiei de Științe Medicale a URSS. Scopul ședinței a fost de a „combate influența Occidentului asupra fiziologiei sovietice" [4, p. 341]. Toate discuțiile au fost direcționate critic la adresa angajaților catedrei, care „își îndeplinesc anevoios deciziile luate în cadrul sesiunilor celor două academii" [4, p. 341], insuficient și-au organizat cursurile conform principiilor biologiei miciuriene și studiilor academicianului Pavlov [4, p. 342]. Cercetările științifice ale colectivului catedrei au fost evaluate ca fiind nesatisfăcătoare.

Biologia sau agrobiologia miciuriană a fost o școală pseudo-științifică care a înflorit în prima jumătate a secolului al XX-lea în URSS, iar ideile acesteia se răsfrângeau și asupra geneticii și fiziologiei umane și animale. Principiile agrobiologiei miciuriene sunt: 1) condițiile de viață ale plantelor și animalelor afectează ereditatea acestora; 2) anumite modificări ale condițiilor de viață pot provoca anumite schimbări ale eredității; 3) prin schimbarea conștientă a condițiilor de viață – „procesul de creștere" – a plantelor și animalelor, omul poate obține modificări direcționate ale caracteristicilor lor moștenite; 4) unele caracteristici dobândite sunt moștenite; 5) este posibilă transmiterea extra-cromozomială a caracteristicilor ereditare. Școala s-a dezvoltat sub conducerea lui T. D. Lîsenko și, de fapt, nu are o relație directă cu Iv. Miciurin.

Iv. Miciurin (1855-1935) a fost un botanist rus, specializat pe selecția pomilor fructiferi și autor al metodelor de încrucișare între plante care cresc în zone geografice diferite. Biologul susținea că mediul are o influență importantă asupra eredității organismelor, în special în unele stadii de dezvoltare a plantelor și la hibrizi. De asemenea, Iv, Miciurin susținea posibilitatea formării hibrizilor prin altoire și a respins inițial legile lui Mendel, în opinia sa, acestea erau valabile doar în condiții speciale [9]. Cu toate acestea, Miciurin nu a creat niciodată un sistem biologic general și nu a absolutizat influența mediului asupra eredității.

Chiar mai mult, în urma studiilor și analizelor ulterioare, Iv. Miciurin a acceptat învățăturile lui Mendel și a susținut că experimentele pe care le-a efectuat pentru a respinge legile mendeliene, au confirmat de fapt veridicitatea acestora [9].

În cadrul ședinței biroului de partid s-a hotărât ca planurile de studiu, tematica lucrărilor de an, licență și cercetările angajaților catedrei să fie elaborate în conformitate cu principiile biologiei miciuriene și studiile academicianului Pavlov [4, p. 342].

Printre cele mai mari critici aduse colaboratorilor catedrei se regăsesc în Hotărârea biroului de partid al organizației a Universității de Stat [4, p. 309]. În prezenta hotărâre este profund analizată activitatea Catedrei de Fiziologie a omului și Animalelor, fiind aduse remarci referitoare la dezvoltarea insuficientă a procesului de învățământ, iar cele mai aprigi blamări au fost îndreptate către activitatea neproductivă de instruire a metodelor marxist-leniniste [4, p. 310]. Șeful de catedră V.P. Kolonii și subalternii săi I. Sinelșikov și M. Kahana nu îndeplinesc normele elaborate la sesiunea ВАСХНИЛ (Academia Sovietică se Științe Agricole „V. I. Lenin”), nu cunosc concepțiile anti-Pavlov ale academicienilor Iv. S. Beritov și L. Știern [4, p. 311], de asemenea, în procesul de instruire nu aduc analize critice acestor teorii anti-științifice [4, p. 310]. De asemenea cursurile, care le predau aceiași didactici I. Sinelșikov și M. Kahana, sunt elaborate subiectiv, ignorându-se principiile istorice și partinice în știință și nu demonstrează lupta lui Lenin cu așa-numitul idealism fiziologic [4, p. 310], iar geniala lucrare a lui Lenin „Materialism și empiriocriticism” nu este recomandată studenților [4, p. 310].

La aceeași ședință s-a decis ca Laboratorul Fiziologiei a Animalelor, formate între 1949-1950 în cadrul Catedrei de Darvinism, să fie reorganizat și inclus în Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor [4, p. 343].

În rezultatul reorganizării, Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor trebuia completată cu cadre didactice competente, astfel schimbările au fost următoarele: din 1 septembrie 1950 asistentul Gh. Nica va ocupa o funcție deplină, din noiembrie 1950 profesorul I. Vul devenea șef de catedră, iar doctorul în științe medicale M. Kahana a fost transferat, din decembrie 1950, ca angajat de bază [4, p. 343], anterior acesta activând la mai multe spitale din Chișinău.

La ședința biroului de partid din 29 decembrie 1950 s-a decis organizarea și dotarea Catedrei de Fiziologia Omului și Animalelor. Astfel au fost alocate încăperi cu diferite destinații, după cum urmează [4, p. 347]:

1. auditoriu pentru predarea cursurilor pentru 60 persoane de 60 m^2;
2. laborator pentru lecții practice pentru 16 studenți – 2 camere a câte 48 m^2 și 96 m^2;
3. cameră pentru petrecerea studiilor individuale ale studenților absolvenți pentru 16 studenți – 48 m^2;
4. sală preoperatorie – 12 m^2;
5. sala operatorie pentru 3 locuri – 54 m^2 (3 nivele de 3x4 m);
6. clinica pentru 12 câini (locuri) – 48 m^2;
7. uscătoria și spălătoria pentru animale – 12 m^2;
8. camera pentru reflexe condiționate – 9x5 m – 2 camere a câte 90 m^2;
9. încăpere pentru cercetări electrofiziologice – 24 m^2;
10. preparatoria și laboratorul – 24 m^2;
11. camera pentru cercetări științifice (pentru angajații catedrei) – 49 m^2;
12. depozit – 24 m^2;
13. cabinet pentru profesori – 10 m^2;
14. cameră pentru asistenți – 15 m^2.

Încăperi pentru animale destinate experimentelor [4, p. 348]:

1. Vivariu mic pentru 25 de câini, 30 de iepuri, 35 de găini, 25 guzgani albi, 25 purceluși de mare, 100 șoareci albi, 50 porumbei.
2. Acvariu mic pentru 1500 de broaște.
3. Încăpere pentru preparatorul șef și depozit pentru vivariul mic.
4. Vivariu mare cu bucătărie pentru pregătirea hranei animalelor pentru 50 de câinii, 200 iepuri, 200 de găini, 100 de guzgani albi, 100 de porcușori de mare, 100 de șoareci albi, 100 de porumbei.
5. Acvariu mare de 5000 broaște.

Catedra urma a fi dotată cu: mobilă (o masă de chimie, 10 dulapuri de laborator, 20 mese de laborator, 100 scaune de laborator, tehnică pentru camera reflexelor condiționate, dulap oscilografic și hotă) și aparate

și dispozitive (oscilograf – 2, cronaximetru – 2, electrocardiograf – 2, galvanometre cu oglindă – 2, ampermetre și miliampermetre, voltmetre și milivoltmetre, bobine pe inducție, chimograf ș.a. – totul în sumă de 120 mii ruble, inventar mărunt în sumă de 20 mii ruble) [4, p. 348].

În aceiași hotărâre s-au luat decizii privind responsabilii de instruirea politică la Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor [4, p. 348] și în alte centre de studii din țară:

1. Predarea lecțiilor pe teme fiziologice, în special pe subiectul fiziologiei Pavlov – I. Vul, M. Kahana, Gh. Nica;

2. Consultații și demonstrații ale studiilor practice ale cercetătorului Pavlov cu scopul de a introduce cercetările în creșterea animalelor – asistentul Gh. Nica;

3. Instruirea profesorilor de la școala profesională de zootehnie cu studiile Pavlov – asistentul Gh. Nica;

4. Lecții demonstrative pentru elevii claselor 9-10 din școlile nr. 1 și 4 – profesorul M. Kahana și asistentul Gh. Nica;

5. Realizarea lecțiilor și stagiilor de calificare pentru profesorii de biologie cu cunoașterea fiziologiei Pavlov – I. Vul, M. Kahan, Gh. Nica;

6. Întărirea relațiilor cu publicul prin răspândirea cunoștințelor politice și științifice. Cum ar fi:

- „Moartea și învierea organismului" (cu demonstrarea unui film) – I. Vul;
- „Pavlov – marele fiziolog rus" – I. Vul;
- „Viața și activitatea primului fiziolog mondial I.P. Pavlov" – M. Kahana;
- „Metoda rece de creștere a animalelor tinere a unor animale a unor animale de fermă" – Gh. Nica,
- „Regulatori și stimulatori de viață în lumina învățăturii Miciurin-Lîsenko" – M. Kahana.

Ridicarea nivelului ideologic și politic la catedră [4, p. 348]:

- Participarea profesorului I. Vul la lucrările cursului de filosofie de la catedra de filosofie;
- Docentul M. Kahana va audia primul curs de marxism-leninism de la universitate;
- Asistentul Gh. Nica va audia cursul doi de marxism-leninism de la universitate.

La ședința din 29 decembrie 1950 a biroului de partid a organizației primare a Universității de Stat au fost minuțios analizate neajunsurile activității catedrei și enumerate în hotărâre [4, p. 349], pentru a fi remediate în viitorul apropiat. Printre neajunsurile identificate se numără:

1. Studenții anului V nu au primit suficientă pregătire pentru anumite sectoare ale fiziologiei, atât în domeniul teoriei, cât și practicii. Cursul special pe fiziologia digestiei nu a fost predat, iar pe domeniul fiziologiei neuro-musculare au fost realizate doar 36 de ore. (Dat fiind faptul că Iv. Pavlov a obținut premiul Nobel pentru cercetările sale în domeniul fiziologiei digestiei, toate facultățile de biologie din URSS, inclusiv Universitatea de Stat din Chișinău, puneau accent în predarea cursurilor asupra fiziologiei digestiei.);

2. Subiectele unor teme de cercetare ale studenților nu au fost schimbate și nu corespund cu hotărârile sesiunii celor două academii. (Se face din nou referire la ședința din 1948 a Academiei de Științe a URSS și Academiei de Științe Medicale a URSS.).

Subiectele de cercetare nu au avut o bază practică suficientă. Cauza acestei lipse a fost generată și de lipsa dotărilor tehnice. De asemenea studenții nu au făcut cunoștință cu studiile școlii Vvedenskii. (N. E. VVedenskii 1852-1922 - a fost fiziolog rus, care a studiat probleme de fiziologie generală și electrofiziologie, a studiat tiparele de răspuns ale țesuturilor vii la diverse iritații. Unul dintre fondatorii școlii fiziologice rusești. Pentru prima dată a descris reacțiile locale ale nervului la multe influențe fizice și chimice de intensitate semnificativă. El a creat doctrina proceselor de excitație și inhibiție. A explicat doctrina parabiozei. A descoperit fenomenul perielectrotonului. Meritele fiziologului rus erau pe alocuri hiperbolizate și impuse expres în programele de studiu.);

3. Cu toate că sunt puse în aplicarea practică studiile fiziologiei lui Pavlov, din cauza absenței condițiilor necesare, studenții nu au posibilitatea de a învăța corect îngrijirile postoperatorii pentru animalele operate și să însușească dinamica anumitor procese fiziologice;

4. Studiile asupra reflexelor condiționate sunt realizate într-un mediu primitiv de cercetare și adună un număr restrâns de studenți;

5. Lipsa dispozitivelor nu dau posibilitatea studenților din anul III să lucreze în mod individual asupra studiilor practice;

6. Metodelele de lucru la catedră nu sunt dezvoltate.

7. Munca ideologică și politică cu personalul catedrei este realizat insuficient.

Concluziile ședinței biroului de partid din 29 decembrie 1950 au fost următoarele [4, p. 349]:

1. Programele pentru cursul comun de fiziologie a omului și a animalelor, cursurile speciale, practicile (mare și mică) să fie refăcute în concordanță cu hotărârile sesiunii comune (n.r. celor două academii);

2. Pentru lecțiile practice ale studenților și lucrărilor experimentale în domeniul activității nervoase este indispensabil:

- Dotarea urgentă a camerei pentru reflexe condiționate;
- Dotarea vivariului mic;
- Dotarea urgentă a clinicii pentru operarea animalelor;
- Dotarea pentru studiile în domeniul digestiei;

3. Pentru lecțiile practice ale studenților și experimentelor în domeniul fiziologiei neuro-musculare este indispensabilă echiparea cu aparate necesare (oscilograf, cronaximetru, electrocardiograf, bobine pe inducție, chimograf). Toate condițiile enumerate sunt capitale și pentru îndeplinirea cercetărilor științifice ale angajaților catedrei;

4. Pentru a stimula cercetarea individuală a studenților în practică este nevoie de a echipa catedra cu dispozitive pentru fiecare domeniu al fiziologiei;

5. Pentru a extinde cercetările demonstrative la lecții este nevoie de a îndeplini hotărârile sesiunii comune, prin angajarea la catedră a unui asistent.

În anul 1951 Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor, parte a Facultății de Biologie și Pedologie număra trei cadre didactice, dintre care doar unul dintre ei avea titlul științific de doctor [5, p. 96-97], acesta fiind I. Vul. După plecarea din funcție a lui V.P. Kolonii, șef de catedră este numit I. Vul, care a organizat și a asigurat buna funcționare a catedrei. Ilia Vul s-a născut în Jitomir, Imperiul Țarist, după absolvirea Institutului de Medicină din Odesa (1928) se angajează în calitate de colaborator la Institutul creierului din Sankt Petersburg. Către sfârșitul anilor 30 activează la Institutul de Medicină din Sankt Petersburg, apoi conduce catedra de fiziologia omului de la Institutul de Medicină din Krasnoyarsk. Își susține teza de doctor pe tema „Activitate nervoasă mai mare în ontogeneză”. În anii când este înființată Universitatea de Stat din Chișinău este trimis aici, unde va conduce din 1950 până în 1958 Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor a Facultății de Biologie și Pedologie. Profesorul universitar, doctor în științe medicale, Ilia Vul a depus eforturi ca să formeze și să atragă specialiști la catedră.

Unul dintre cei mai de seamă discipoli ai lui Ilia Vul, a fost Mareș Kahana care a realizat studii asupra sistemului nervos, cercetări privind activitatea bioelectrică a diferitor scoarțe cerebrale și a hipotalamusului [5, p. 187]. Mareș Kahana s-a născut la Iași (1901), unde și absolvă Facultatea de Medicină (1926). În anii de studenție se angajează la clinica de neuropsihiatrie „Socola”. În anii `30 activează în calitate de doctor la spitalul de neuropsihiatrie la spitalul din Târnăveni, România. În anii `40 vine la Chișinău unde va activa până în 1948 medic-endocrinolog. Între anii 1948-1949 este numit șef al Catedrei Fiziologia Omului și Animalelor, dar la scurt timp este înlocuit cu V.P. Kolonii. Anume studiile realizate în cadrul catedrei au contribuit la elaborarea și susținerea tezei de doctor a conferențiarului M. Kahana în 1962 [5, p. 187], cu titlul „Studiul mecanismelor corticoviscerale care reglează funcția tiroidiană”. Kahana este autor a 10 monografii în domeniul fiziologiei umane.

Un alt discipol a lui Ilia Vul și colaborator a lui Mareș Kahana a fost conferențiarul Gh. Nica, care a stabilit și a descris procesul formării activității motorice în ontogeneză [3, p. 68]. Gh. Nica vine la catedră în 1950, fiind apreciat ca un bun specialist, cu abilități deosebite ale tehnicii chirurgicale conform metodei Pavlov [4, p. 343].

Până în 1960 structura didactico-științifică a catedrei nu a suferit modificări, păstrând același număr de profesori. În 1960 este creată Facultatea de Educație Fizică, în cadrul căreia este transferată și reformată în Catedra Anatomia și Fiziologia Omului [5, p. 102]. Între anii 1965-1966 Catedra Anatomia și Fiziologia Omului însumează un număr de 8 cadre didactice, dintre care 5 bărbați și 3 femei, doar 3 aveau titlul de doctor, nici un profesor și un singur conferențiar [5, p. 104].

Catedra de Fiziologie a Omului și Animalelor din cadrul Universității de Stat va traversa în următorii ani etape de cotitură, cu noi procese de instituționalizare, optimizare și dezvoltare. Repercusiunile primilor ani de

formare se vor face resimțiți și în perioadele premergătoare, iar faptul că la conducerea catedrei va veni Boris Melnic, schimbările vor fi vizibile, anume prin rezultatele ce vor fi obținute de către colaboratori și studenți.

Concluzii

Știința fiziologică în spațiul basarabean a avut parte de vicisitudinile împrejurărilor istorice, care s-au răsfrânt asupra dezvoltării acestui domeniu. Prima fază progresivă, a început odată cu înființarea Catedrei de Fiziologie a Omului și Animalelor în cadrul Facultății de Biologie și Pedologie a Universității de Stat. Analiza procesului de organizare și evoluție a catedrei scoate în evidență carențele, impedimentele și încercările la care a fost supusă. Normele ideologice comuniste au planat activitatea științifică a catedrei, însoțite de hotărâri ale biroului de partid ale universității, care erau mereu coercitive. Cercetările fiziologice, precum și activitatea didactică erau verificate cu minuțiozitate, iar abaterile de la doctrină erau penalizate, fie prin atenționări, fie prin concedieri. Sub auspiciul ideologic au apărut și dezvoltat pseodo-științe în domeniul fiziologiei, care nemijlocit influențau transformările și cursul de cercetare pe teritoriul întregii Uniuni Sovietice, inclusiv RSSM. Astfel, în perioada 1946-1960, chiar dacă s-au pus bazele procesului de formare a științei fiziologice, a fost cea mai anevoioasă etapă, pentru că a cunoscut un puternic control din partea politicului și a încetinit evoluția acesteia.

Bibliografie:

1. *Arhiva Științifică Centrală a Academiei de Științei a Moldo*vei (AȘCAȘM), F. 1, inv.3, d. 276, f. 2, 4, 8.
2. Crivoi, A., Bacalov, I., Chiriță., E. ș.a., „*Formarea competențelor profesionale ale studenților la disciplina Fiziologie umană din cadrul Facultății de Biologie și Pedologie a Universității de Stat din Moldova", în lucrările Conferinței „The use of modern educational and informational technolgies for the training of professional competences of the students in higher education institutions"*, Republica Moldova, 7-8 decembrie 2018, p. 149-153.
3. Crivoi A., Bacalov I., Chiriță E. ș.a., „*Fiziologia umană și animală ca știință în Republica Moldova: practici și oportunități de colaborare". Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie*, nr. 34(47)/2021, pag. 68-78, ISSN 1857-0054.
4. Eremia, Ion (coordonator), *„Istoria Universității de Stat din Moldova în documente și materiale"*, vol. I, Chișinău, CEP USM, 2018, pag. 740, ISBN 978-9975-142-72-4.
5. Eremia, Ion (coordonator), *„Istoria Universității de Stat din Moldova"*, Chișinău, 2016, p. 529, ISBN 978-9975-71-823-3.
6. Jarcuțchi, I., Manolache, C., Xenofotov, I., „*Știința în Republica Moldova*", în *Enciclopedica. Revistă de Istorie a Științei și Studii Enciclopedice*, nr. 1(4) 2013, p.11, ISSN 9771857365703.
7. Аршавский, М. А., *О сессии двух Академий // Репрессированная наука.* Выпуск 2. СПб.: Наука, 1994, с.239-242, https://ihst.ru/projects/sohist/books/os2/239-242.htm, consultat, 26.08.2024.
8. Конашев, М. Б., *„Лысенкоизм как «белое пятно» в «социальной истории науки». Часть 3. в зеркале энциклопедий и справочников". Sociology of Science an Technology*, 2018, volume 9, nr. 2, p. 23-47.
9. Леонов, В., *Долгое прощание с лысенковщиной*. N-T.ru, *Электронная библиотека. Наука и техника*. Дата публикации: 15 августа 1999 года, https://n-t.ru/tp/in/dpl02.htm.
10. Ноздрачев, А. Д., Поляков, Е. Л., Вовенко, Е.П., Есауленко Е. Э., *Столетний юбилей Физиологического общества имени И. П. Павлова Российской Академии Наук,* Москва, 2017, ISBN 978-5-9500445-2-6.
11. Струнников, В. Шамин, А., „*Лысенко и лысенковщина: особенности развития отечественной генетики". „Скепсис*" 18 martie 2008, https://scepsis.net/library/id_1794.html.

Date despre autor:
Daniela HADÎRCA, doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0009-0001-1188-1080
E-mail: dnastas@gmail.com

Prezentat: 02.03.2025